

Hembygdsföreningen 100 år

SYLVIA MÅSAN

Föreningens grundande

Vid sekelskiftet 1900 rådde en nationalromantisk anda och Dalarna blev en central plats för hembygdsintresset. En viktig person för Sollerön kom att bli den finländske folkbildaren Uno Stadius. Han startade nämligen Siljansbygdens första ambulerande folkhögskolekurs på Sollerön år 1905. Han hade kommit från Finland, där man redan hade en tradition av sådana kurser. Stadius var fattig och fick bo i Lärkagården mot att han undervisade den då tretton-åriga Karl Lärka, som också var med på folkhögskolekursen, yngst av alla. Folkhögskolekursen blev startpunkten för Solleröns hembygdsrörelse. År 1912 började man i IOGT-logen »Dalarnes Ögonsten« samla in äldre föremål. Initiativet kom från Bond Erik Matsson, som under arbete i Östersund kommit i kontakt med den unga hembygdsrörelsen där.¹

Länge har vi varit osäkra på exakt när Sollerö hembygdsförening bildades, men nu vet vi. I en notis i tidningen Dalpilen framkommer att föreningen bildades söndag 31 oktober 1915.

Utflykt till Åsen. Foto: okänd

Elis Lindhé, Olhans Olov Jönsson, Håll Anders Matsson, Bond Anders Matsson, Håll Nils Mattsson, Okänd, Okänd, Bond Mats Andersson, Karl Ståhl, Okänd, Rull Anders Jönsson (liggande).

Karl Lärka skrev i Sool-Öen 1973 att beslutet att bilda föreningen togs vid en utflykt till fäboden Åsen. På fotot syns bland andra de personer som enligt tidningsnotisen ingick i den nybildade styrelsen, nämligen landsfiskal Karl Ståhl, som skulle fungera som både ordförande och sekreterare; Rull Anders Jönsson, vice ordförande; Håll Nils Mattsson, kassör; Elis Lindhé och Olhans Olov Jönsson. Söndagen 7 november ordnade sedan hembygdsföreningen en så kallad Gustaf Adolfsfest och där medverkade bland andra konstnären Gustaf Ankarcrona i diskussionerna om föreningens uppgift.²

Det sägs att ordföranden Ståhl tagit med sig protokollsboken från föreningens första år när han flyttade år 1917. Ingen har ännu lyckats hitta den. Den första protokollsbok vi har tillgång till startar söndagen den 29 december 1918, då det hölls ett ordinarie sammanträde. Detta möte var det första efter förra ordföranden Karl Ståhls avflyttning från orten. På den tiden skrev man i riktiga protokollsböcker, vilket gör att man får studera dåtidens vackra

handstil. Protokollsböckerna och annat arkivmaterial finns för närvarande i källaren på gamla kommunalhuset. Den här artikeln är ett referat av protokollet, med vissa tillägg av uppgifter från andra källor. Jag hoppas läsaren tycker att föreningens historiska detaljer är lika intressanta som jag! Uppgifter om varifrån hembygdsföreningen förvärvat sina byggnader återfinns i Sool-Öen 1990.

20-talet: Föremålsinsamling, bokstuga, fornfynd och hembygdsgrd

De stadgar som antogs 5 september 1920 finns tyvärr inte bifogade till protokollet. Om någon hittar ett exemplar av dessa stadgar, är hembygdsföreningen verkligen intresserad! Det framgår inte var de första mötena hölls, men 1920-23 hölls de i Skinnargårdens gammelstuga, Sollerö kooperativa handelsförenings gamla stuga.

Föreningen hade emellanåt långt mellan mötena; ibland blev det bara ett par per år. Åren 1920-21 synes ha varit mer aktiva. I början av 1920 beslöt Sollerö Biblioteksförening och Sollerö Hembygdsförening att gå ihop under namnet Sollerö Hembygdsförening. Det är oklart hur länge Hembygdsföreningen sedan hade hand om socknens biblioteksverksamhet, dvs. Sollerö Bokstuga och Ryssa lokalavdelning. En biblioteksnämnd valdes årligen, och man fick statsbidrag för verksamheten. I ett protokoll från 1921 skrivs att man skulle hålla öppet för boklån en timme på söndagar; ”samt att då den hålles öppen andra tider erlægges en avgift av 10 öre för kvinna och 15 öre för man till bekostande av eldning o ordning”.

En kommitté tillsattes för att samarbeta med Godtemplarlogen om ett ”traditionellt midsommarfirande: majstångsresning samt eventuellt tal eller underhållning”. Föreningens samlingar förvarades i Prästhärbret och Lärka ordnade så att de hölls tillgängliga varje söndagseftermiddag, med fritt tillträde för sockenbor.

Aftonunderhållningar ordnades med föreläsningar, musik och lotterier. Några exempel: Dunder Ingeborg Andersdotter³

Prästhärbret mitt i bild. Vid fotograferingen flyttat till hembygdsgården, dock inte till sin nuvarande plats. På den vita fanan syns Godtemplarordens symbol. Fotograf okänd.

från Utanmyra talade om ”sina intryck av Svenskarna i Sverige och Amerika”. Karl Lärka höll föredraget »Från Siljansbygd« och visade så kallade ljusbilder med sin skioptikonapparat och Sollerö Hembygdskör medverkade. Mats Larsson läste upp gamla sockenstämmoprotokoll om sockendräkternas beskaffenhet. Vid en »Dalaafon« spelade den inom folkmusikvärlden kände Gössa Anders Andersson och hans dotter »Folklåtar på fiol« och Lärka föreläste till ljusbilder om »Fäder och fädernearv«. Karl Lärka fick uppdraget att skriva av Uppsala Landsmålsarkivs ordsamling över solleröområdet, för detta fick han femtio kronor. Håll Nils och Myr Axel underhöll vid en sammankomst.

År 1922 beslöts att sänka medlemsavgiften från tre till en krona. I början av 1925 beslutades att ingen medlemsavgift skulle utkrävas, ”detta på grund av de så ovanligt tryckta tiderna som för närvarande råder”. Det var fortfarande kris och lågkonjunktur efter första världskriget. År 1921 och 1928 hittades vikingatida föremål i det som man tidigare trott vara odlingsrösen. Hembygdsföreningen försökte förgäves få Statens Historiska Museum

att deponera dem i föreningens samlingar men fick till svar att ”Riksantikvarien anser fynden ifråga vara av sådant värde för Statens Historiska Museum att de för närvarande ej torde kunna deponeras på annat håll”.

Upptäckten av gravfältet påverkade tydligen lokaliseringen av hembygdsgården. Styrelsen hade beslutat om placering på den gamla kapelltomten, men landsantikvarie Gustaf Hallström från Statens Historiska Museum och Dalarnas Hembygdsförbunds sekreterare, rådman Karl Trotzig, ansåg troligen att detta skulle inverka för mycket på fornminnesområdet och hade ett nytt förslag. Således inköptes år 1929 tomten på Lundgården, där hembygdsgården nu ligger.⁴

30-talet: Krångstugan, sockendräkten och tavlor

När Karl Lärka hade gift sig till Östnor 1925 blev den nye ordföranden Anders Brodin, chef för Ryssa Elverk. Åren 1935-37 innehades ordförandeposten av Dunder Carl Ohlsson – även kallad »DK«.

Vid ett möte 1932, beslöt man att köpa Krångstugan av nämndemannen Mås Anders Jönsson och hans hustru Anna Nilsdotter. Både man och hustru angavs som ägare och båda deltog vid mötet. I Dalarna har kvinnorna haft en starkare ställning än på andra håll i Sverige. Särskilt kvinnornas något mer jämbördiga roll i arvsfrågor har uppmärksammats. Genom insamling av pengar, arbetsaftnar för att tillverka saker ”att auktioneras eller bortlottas”, dagsverken med mera, skrapade man ihop tillräckligt med pengar för att kunna flytta Krångstugan. En tavla av Gustaf Ankarcrona såldes till handelsföreståndaren Johan Persson på Sollerön för 500 kronor. Han hade haft den i sitt förvar. År 1921 angavs att tavlan skulle bli högsta vinsten i ett lotteri, men det verkar som att lotteriet aldrig blev av. I slutet av 1934 kunde Sollerö Hembygdsförening för första gången ha sammanträde i den flyttade Krångstugan på hembygdsgården.

Hembygdsföreningen beställde också en kopia av Mora kyrkas tavla föreställande ”den vördiga Majoren på Soll Daniel Jonsson”.

Interiör från Krångstugan. Foto: Sylvia Måsan

Man samlade in drygt 15 kr till kopian och betalade sedan drygt 250 kr för målning, snickeri m.m. Tavlan var ”avsedd att förvaras i Sollerö kyrka”.

Sockendräktens utformning tas också upp, och ibland nämns föremålssamlingen i protokollen, mera sällan vilka föremål det rör sig om. Ett par exempel på gåvor är en matskål som använts av kyrko- och predikstolssnickaren Krång Lars Ersson i Bodarna. Sven Hinders skänkte en mutsedel no 111 1890 gällande bly- och zinkmalmsfyndighet på Svarf Jöns Jönssons ägor i Utanmyra, med gruvans läge angiven i handlingen. Även penningbidrag inkom till föreningen. Sollerö Amatörklubb skänkte t.ex. behållningen på 100 kr från revyn »*Vatuveling*« och Nordiska Museet skänkte nästan lika mycket från visningen av filmen »Älgjakt på Solleröskogen«.

40-talet: Avbrott, nystart och kvinnorna tar plats

Sedan kom andra världskriget. Mötesverksamheten upphörde fram till april 1944. Under några få möten de följande åren beslutades

om en del inköp av byggnader. Karl Lärka ordnade så att »Grudbo befolkning« skänkte en majstång med tillhörande sten. Karl Kröjtz övertog posten som ordförande efter Anders Brodin som av sagt sig på grund av sin ålder.

År 1948 beslutades om en ”rekonstruktion av den sedan några år vilande föreningen”. Till ny ordförande valdes Sigurd Örsjängård, som också utarbetade nya stadgar, vilka finns inklustrade i protokolls boken. Vid detta möte beslöts också att erbjuda Sollerö kommun att överta äganderätten till hembygdsgården på grund av den ojämna ”tillgången på penningmedel såväl som, särskilt i nuvarande tider, på frivilliga krafter” – och så blev det. (Men vid ingången av år 2004 köpte föreningen tillbaka den från Mora kommun för en krona.)

Vid slutet av 1948 blev Bond Erik Persson föreningens sekreterare och han fortsatte skriva protokollen ända till och med verksamhetsåret 1995, med sin vackra handstil fram till 1957, därefter på skrivmaskin. En gång ville han vitsa till det och skrev att ”Krångstugan, Prästhärbret samt smedjan fått ny takläggning varför samtliga hus nu äro så att säga under tak”.

Bond Erik Persson. Foto: Håll Gustav Nilsson

Kvinnorna hade i Sverige under krigsåren fått delvis nya roller. I våra trakter fick kvinnorna sköta mer av männens arbete i jordbruket, eftersom männen var inkallade till militärtjänstgöring. På andra håll fick de rycka in som förvärsarbetande i industrin. Att kvinnornas intressen fick en högre status syns även i Sollerö hembygdsförenings protokoll. En kurs i vävning i Hushållningssällskapets regi annonserades. Till sammankallande för en sommarfestkommitté utsågs Beda Johansson.

Sommarfesten anordnades uppdelad på två helger tillsammans med Sollerö idrottsförening och IOGT-logen »Dalarnes Ögonsten«.

År 1949 arrangerades en hemslöjdsutställning. Utställningen förbereddes av Lilly Sterner, Johanna Persson och Mås Karin Jönsson och samlade omkring 800 personer. Liv Trotzig, hemslöjdskonsulent och dotter till rådman Karl Trotzig, en av hembygdsrörelsens förgrundsgestalter,

Lilly Sterner. Foto: Johan Erlandsson

höll ett föredrag om solleröslöjden. Vid utställningen framkom önskemål om bildande av en hemslöjdsklubb och Lilly Sterner fick i uppdrag att förbereda ärendet.

Under det lyckosamma året 1949 anordnades flera föreläsningar, bl.a. om geologi, jordbrukets rationalisering och laga skifte. Man diskuterade turister för första gången i föreningens protokoll och ansåg ”att turister inte bör tillåtas gå omkring inomhus” utan ciceron.

Vid ett möte uttalades:

... önskvärdheten av att något göres för bevarande av Solleröns gamla särpräglade kultur. Ex. soldmålets försvenskning bör uppmärksammas. Utgivande av en »Solleröbok« bör kunna bli en lämplig åtgärd. Ärendet blev ej föremål för något beslut.

Det skulle dröja ända till 1999 innan sollerömålet fick sin bok, men trägen vinner! Men en bok om sollerökultur, vad skulle den handla om? Vad tänkte de då och vad tänker vi idag när begreppet kulturarv används så frekvent? Själv anser jag att fåbodväsendet varit en grundläggande beståndsdel och dessutom är en av förklaringarna till kvinnornas relativt starka ställning i vår landsdel.

50-talet: Fester och utfärder, nedgång igen

Vid årsmötet i april 1951 kan man utläsa av protokollet att Sollerö Hemslöjdsförening nu existerade och hembygdsföreningen bad kvinnorna där om hjälp med förvärv av ”sådana textilier som bära komplettera föreningens samlingar”. Under 1950-1952 var aktiviteterna många. Man ordnade fester, t.ex. sommarfest tillsammans med idrottsföreningen, Sollerö skytteförening och Dalarnes Ögonsten; dessutom servering, majstångsresning, musik och bussutflykter. En utfärd, med minst 200 deltagare, företogs till Malibambo och Sälens fåbodrar. I anteckningar om utfärden nämns vilstenen *Vöjl-äll* vid gamla fåbodstigen till Sälen.

Åren 1953 och flera år framåt sjönk aktiviteten igen i föreningen. Man efterlyste ett större engagemang från bygdens folk. Ändå företogs majstångsresningar vid midsommar. Organisation av parkering vid midsommarfirandet nämns för första gången 1956.

År 1954 fyllde Karl Lärka 60 år. Han tillägnas en helsidas hyllning i protokollsboken, med en beskrivning av hans gärning för hembygden. År 1956 beslöt styrelsen nominera Lärka till Hembygdsförbundets förtjänstmedalj:

... för hans förtjänstfulla insatser som fotograf och folklivsupptecknare samt för hans insatser som styrelseledamot i hembygdsföreningen.

På ett styrelsemöte år 1955 höll Anders Brodin ett anförande med förslag till ”resebeskrivning för Sollerön”. Man spelade in det på band för att eventuellt använda som programinslag vid föreningsträffar eller som ”grund för en kortare beskrivning av fornminnen och sägner från Sollerön”.

Från och med 1958 blev protokollen maskinskrivna och sattes i pärm. Vid midsommarfirandet 1958 deltog Solleröns nybildade folkdanslag. I juli detta år användes ordet »hembygdsgården« i stället för »gammalgården«. Därefter används ordet hembygds-gård konsekvent (trots att vi fortfarande säger *gambälgården* på sollerömål).

Kapelltomten. Foto: Torbjörn Nääs

Under år 1959 var det mer aktivitet. Man arbetade med byggnader, gamla och nyttillkomna. En kommitté skulle engagera sig i frågor som rörde den gamla kapellplatsen. Kapellkommittén beställde en oljemålning av Sven Hinders föreställande kapellbyggnaden, som den bör ha sett ut enligt gamla syneprotokoll. Tavlan placerades i Sollerö skola och jag minns den mycket väl från skolmatsalen! Den såg stor och pampig ut och vi skolbarn kunde inte undgå att se det gamla kapellet.

60-talet: Sommarservering och Karl Lärkas bilder

Under 60-talet genomfördes sedvanliga aktiviteter, såsom samling till valborgsmässofirande, midsommarfirande, öppethållande och efter 1962, även servering på hembygdsgården (i samarbete med hemslöjdsföreningen). Under sommaren 1964 (möjligen någon sommar ytterligare) ordnade Sollerö Resoklubb tunnbrödsbakning i Blixtgården intill, vilket gjorde att hembygdsgården och dess servering fick betydligt fler besökare. År 1964 valdes Evald Håkansson som ordförande i hembygdsgården.

Ett eget minne från hembygdsgården är när Sven Jerring spelade in Barnens brevlåda där och jag sjöng »Alla barn i världen« – i radio! Sen fick jag en hel tvåkrona av Pähls Ivar. Tvåkronan minns jag men inte melodin.

Karl Lärkas fotografier hade vid det här laget blivit mera kända och hembygdsföreningen började nog inse på allvar vilken utomordentlig fotograf Lärka var. Föreningen fick av kommunen ett anslag på 2 000 kronor och påbörjade kopieringen av Karl Lärkas negativ. Det var hovfotograf Karlsson i Mora som gjorde arbetet.

Karl Lärka. Foto: Torbjörn Nääs

Genom Karl Lärkas förmedling tillvaratogs även en god del av Johan Öhmans efterlämnade fotomateriel för bearbetning hovfotograf Karlsson.⁵

Hembygdsföreningen gav också 300 kronor i bidrag till en vandringsutställning med Lärkas foton. Utställningen visades på Zornmuseet och på Sollerön. Det är svårt att uttyda hur mycket hembygdsföreningen hade med hela vandringsutställningen att göra, men utställningen i Sollerö skola benämns »Sollerö Hembygdsförenings Lärka-utställning i Sollerö». År 1964 fick Karl Lärka mottaga »Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbunds Åhlsénstipendium» för sitt arbete inom hembygdsforskningen vid en storstilad och trevlig tillställning. Hembygdsföreningen var medarrangör. Där deltog kulturpersonligheter som landsantikvarie Björn Hallerdt, Ewert Åhs, Carl Gustav Färje, Knis Karl Aronsson och den unge pianisten Åke Holmkvist, som hade vunnit 10 000-kronorsfrågan i ämnet Beethoven.⁶

Konfirmanderna på Sollerön, »läsbarnen«, hade kört ris till valborgsmässokasen vid den gamla kapellplatsen i Klikten i Bengtsarvet. År 1965 tyckte kyrkoherde Hammar att hembygdsföreningen borde organisera läsbarnens valborgsmässosfirande.

Man samlades då vid hembygdsgården och gick fackeltåg ned till Klikten. Detta arrangemang pågick i samma form fram till och med 1990, om jag tolkat protokollen rätt.

70-talet: Hembygdsboken Sool-Öen

Vid årsmötet 1970 valdes en redaktionskommitté för en årsskrift för hembygdsföreningen. Detta blev upprinnelsen till »Sool-Öen«. Kommittén bestod av Evald Håkansson, Lilly Sterner-Jonsson och Gösta Schmidt. Vid ett möte hemma hos ordförande Evald i Örjangården i maj 1972 visades det allra första korrekturet och den första Sool-Öen kom ut till midsommar detta

år. Mats Helmer Nilsson tillträdde 1974 som ordförande. Under 70-talet arbetade Sven Hinders tidvis som arkivarbetare för hembygdsföreningen och som guide vid hembygdsgården, både med lön (statligt AMS-bidrag) och ideellt. Mest känd är Sven som lokal konstnär.

Några av 70-talets engagemang: Föreningen anordnade en utställning i Sollerö kommunalhus om de vikingatida gravfälten. Åren 1973–1984 bedrevs sommarserveringen på hembygdsgården i privat regi av Ruth Bråmer (i början också Berit Jonsson). Föreningen serverade kaffe till spelmännen vid hornblåsarträffen på Måstäpp 1974. Gärdesgård och nya grindar (med stolpar från gamla flottbron) sattes upp av Olle Mats i Bengtsarvet. Trivselkvällar på hembygdsgården startade sommaren 1977 och sådana arrangeras fortfarande. Man köpte för 5 000 kr in en kopia av en solleröfilm av Tage Larsson med flera, tittade igenom ett förslag på vägnamn på Sollerön, arrangerade en programkväll

i Kommunalhuset med medverkan av Ragnar Forslund med gruppen Älvdalingarna och var medarrangör i Sollerö Hemslöjds hemslöjdsutställning i Kommunalhuset. Göte Halvarsson ritade ett förslag till vinjett för brevpapper och denna teckning använder vi fortfarande som brevhuvud och logotyp för föreningen.

Under 1976 fick hembygdsföreningen av delägarna i Lina Lejons dödsbo en omfattande samling fotografiplåtar efter Anders Lejons verksamhet som fotograf. Föreningen fick också möjlighet att kopiera fotografiplåtar efter Bond Johan Andersson i Gesunda. Fotokopiorna förvaras sedan dess i föreningens samlingar i Sollerö kommunalhus.⁷

80-talet: Mest som vanligt men också ett smycke

Hembygdsföreningens fortsatte med de årliga traditionerna valborgsmässofirande, midsommarfirande med majstångsresning, hantverkardagar i samarbete med Sollerö Hemslöjdsförening och trivselkvällar. I samarbete med hemslöjdsföreningen ordnades också så kallade kvastdagar i Rossberg under några år. Där fick man lära sig att binda kvastar. Från och med 1985 har sommarservering ordnats med ideella krafter, först vid vissa tillfällen, numera dagligen från slutet av juni till början av augusti. År 1983 återinvigdes skvaltkvarnen vid Mångån efter renovering. Invigningen var välbesökt och mjölnaren/konstnären Otto Holmström malde mjöl till gröten som serverades.

År 1984 presenterade ordförande Helmer en idé om att skapa ett sollerösmykke. Silversmeden Claes Callman från Mora

inspirerades att göra en avbildning av en amulett, ett vackert fynd från grav nr 1. Smycket har blivit mycket populärt.

Hembygdsföreningen påbörjade 1989 arbetet med en vandringsled/kulturstig runt gravfältet. Detta skedde på initiativ av en studiecirkel inom kampanjen Landsbygd 90. Alltsedan dess har stigen hållits iordning, även den offerkälla som finns längs stigen vid den gamla kapelltomten i Klikten.

En arbetsgrupp bildades för dokumentation av föreningens textilsamling och i samband därmed kompletterades föreningens inventarieförteckning. I verksamhetsberättelsen för 1992 står:

Textilgruppen har slutfört sitt arbete och nu finns det värdefullaste av textilsamlingen renoverat, dokumenterat och betryggande förvarat i hemslöjdslokalerna i Kommunhuset.

Det skulle visa sig att det inte alls var tryggt där, eftersom den delen av huset eldhärjades år 1998, och cirka 370 föremål blev rökskadade och skickades till Kulturarvet i Falun för sanering.

Den arbetsgrupp som jobbat med Landsbygd 90 hade också utvecklat idén om att exponera fynden från vikingatiden. Gruppens arbete kom att bli ett stort projekt, »Vikingabygd Sollerön«, där Sollerö Sockenförening och hembygdsföreningen samarbetade. Med hjälp av bidrag från Siljans regleringsfond kunde smeden Vibergs Erik Svensson studera gravfynden på Statens Historiska Museum för att sedan göra kopior, bland annat praktsvärd, pilar och den fina kitteln. Dessa kopior har sedan visats vid många tillfällen och finns nu i den utställning, som inryms i *ffoslåd*n på hembygdsgården.

Dalarnas Museum hjälpte till att göra nya informationstavlor som sattes upp längs leden 1993. Kopiorna av gravfynden visades i flera sammanhang och en del fanns också med i en film, som Britt-Marie Jansson Meyer producerat och som representerade Dalarna i Nils Holgersson-året och visades på TV. Under 1994 byggdes, med så kallade ALU-medel för arbetslösa, en kopia av ett vikingaskepp i ungefär en tredjedels storlek. Båten fick namnet

En av tavlorna längs kulturstigen. Foto: Torbjörn Nääs

»Bjork«. Den överlämnades vid sjösättningen till hembygdsföreningen av kommunalrådet Gösta Frost och är numera uthyrd till en grupp vikingaskeppsentusiaster från Värmdö.

Hembygdsföreningen firade 80 år med en jubileumssammankomst med musik och föredrag. En brudkrona, gjord av björkrötter tagna i Borrbergs fåbod, överlämnades till Sollerö församling. Valborgsmässofrandet flyttades 1996 till Kulåra och anordnades i samarbete med Kulåra byalag. Hembygdsföreningen medverkade vid 90-årsjubiléet av Zorns första spelmansstämma. Sollerö Hembygdsförenings kultur- och stipendiefond instiftades vid årsmötet i maj 1997. Tillsammans med Sollerö sockenförening och fyra studieförbund medverkade hembygdsföreningen till att starta en studiecirkel i arkeologi med personal från Dalarnas Museum. Studiecirkeln avslutades med utgrävningen »MUKÅ-99« i Bengtsarvet.

År 1999 utkom »Färdär från Soldn« (Spår från Sollerön), sollerömålets ordbok, redigerad och utgiven av Lina Margit Andersson och Suzanne Danielsson. Grundmaterialet var uppteckningar av sollerömålet, utförda av Håll Nils Mattsson, Karl Lärka och senare gruppen *soldmålsläjä* (sollerömålslaget), där en del av hembygdsföreningens styrelseledamöter ingick.

År 2000 skulle en hel fåbodgård avyttras i Gesunda, nämligen Lundgården och då passade hembygdsföreningen på att köpa den, eftersom man tyckte den borde sparas i ursprungligt skick som exempel på en hemfåbodgård.

Lundgården i Gesunda. Foto: Torbjörn Nääs

Efter branden, när delar av gamla kommunalhuset försvann, påbörjades diskussioner i sockenföreningen om att bygga ett museum på platsen. En ekonomisk förening bildades som år 2003 kunde inviga ett besökscentrum med namnet Soldi, innehållande ett vikingamuseum och Soldi café. Föremål lånades från Statens Historiska Museum och Dalarnas museum, bland annat originalfynd från gravfältet. I hembygdsföreningens protokoll finns få spår av arbetet, men i verkligheten hände desto mera. Hembygdsföreningen samarbetade med sockenföreningen i planeringen av museidelen. Hela textilsamlingen inrymdes i museidelen och vissa inventarier lånades ut till Soldi. Tyvärr gick hela projektet i konkurs redan 2007.

Lilly Sterner-Jonsson ville att hennes hus skulle användas i kulturens tjänst efter hennes bortgång, men det fanns inte ekonomiska möjligheter till detta. Fastigheten såldes på den öppna marknaden och överskottet delades lika mellan Svea och Karl Lärkas stiftelse, Samfundet Karl Lärkas vänner och Sollerö Hembygdsförening.

Hembygdsvöreningen fick ta hand om en hel del inventarier, varav vissa placerades i »Soldi« – Sollerö besökscentrum och kommunhuset och resten såldes på auktion.

Av sådant som hände under 2000-talets första decennium kan nämnas arrangemanget av 100-årsjubileet av Zorns spelmans-tävling på Måstätt och bekostande av utgivning av boken »Mer umm Missan mormor« på sollerömål. Av godtemplarlogen »Dalarnes Ögonsten« fick föreningen en väggmålning som suttit i gamla ordenshuset och som målats av Sam Uhrdin.⁸ Från Karl och Margit Stunis erhöles en mängd inventarier, bland annat en skomakarmaskin, redskap och textilier.

År 2003 arrangerade hembygdsvöreningen utomhusteatern »Spelet om Malibambo« med Suzanne Danielsson som projektledare och regissör. Det välbesökta spelet framfördes naturligtvis vid Malibambo på Solleröskogen och blev en succé.

Spelet om Malibambo. Foto: Torbjörn Nääs

Kulturstigen runt gravfältet renoverades och återinvigdes år 2011. Nya gravfältsskyltar hade tillverkats i samarbete med länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet. Samtidigt invigdes i *fjoslåd* en mindre utställning om vikingatiden och gravfynden, initierad av läraren Astrid Gustafsson, som också ordnat egna och andras

föreläsningar om vikingar, järnåldern och gravfältet. Hon har även författat skriften *Vikingatiden i Ovansiljan*, utgiven av hembygdsföreningen. I utställningen finns Erik Svenssons gravfyndskopior. Till forskningen om vikingatiden kommer hela tiden nya rön. För inte så länge sen fick vi lära oss att två av de praktsvärd, som hittades på Sollerön är bland de finaste som finns från vikingatiden. De är för närvarande på en utställningsturné runt hela världen.

Mjölvarsysslan i skvaltkvarnen har numera övertagits av Glad Erik Stolt. Han anställdes först på AMS-arbete under sex månader 1993. I hans arbetsuppgifter ingick underhåll vid hembygdsgården, vandringsleden och skvaltkvarnsområdet. Därefter har Glad Jerk fortsatt vara hembygdsföreningens vaktmästare, som fixat allt! Vi är mycket tacksamma för allt arbete han lagt ner.

Kvarndag 2011. Glad Jerk får hjälp i kvarnen. Foto: Sylvia Måsan

Den 13 juni 2010 invigdes Sollerö hembygdsförenings Textilsamling i Företagshuset, f.d. Johnsons hemslöjd *upå Båkkam*. Det finansierades bland annat med EU-bidrag och så kallad bygdepeng som vindkraftsparken på solleröskogen bidrar med till gagn för bygden. I montrar visas utställda kläder och i lådor och kartonger förvaras katalogiserade textilier. Textilsamlingen hålls öppet sommartid av ideella krafter och av ungdomar som fått sommarjobb finansierade via Mora kommun.

När Svarv Elsie Jönsson i Utanmyra gått bort visade det sig att hon och hennes bror testamenterat allt lösöre till hembygdsföreningen och fastigheten till Sollerö idrottsförening. Hembygdsföreningen kunde omöjligen förvara alla dessa föremål. Det som inte kunde sparas försålades på auktion en solig sommardag 2010.

År 2007 tillträdde Torsten Kjellgren i Bengtsarvet, som ordförande och 2013 övertogs posten av Anders Berg i Gruddbo. Serveringen i Storlavasstugan hålls öppen av ideella krafter varje dag sommartid och då är också Krångstugan och vikingautställningen öppna för visning. Det är många frivilliga som varit serveringspersonal och som lämnat in hembakt *duppa*, kaffebröd. Det tackar vi för! De som hjälpt till brukar bjudas in till en »tacktillställning« med någon förtäring, lotterier mm.

Hantverkar- eller hemslöjdsdagar anordnades på hembygdsgården från 1979 tills styrelsen in på 2000-talet ansåg att det var för svårt att få tag i villiga hantverkare. Hembygdsföreningen fortsätter att arrangera trivselkvällar på hembygdsgården med artister från bygden. Den grupp som brukar locka mest publik är Boströmmarna – still going strong!

Midsommarfirandet är hembygdsföreningens stora kraftsamling. Spelmän, lekledare, Sollerökören, alla barn som bär *tånggan*,

Midsommarfirande. Foto: Torbjörn Nääs

(girlangen) till majstången och alla andra frivilliga som hjälper till med parkering, servering, korvförsäljning, scenbygge, lotteri eller annat ska ha stort tack för att Sollerön fortfarande har ett mycket välbesökt och fint midsommarfirande. För att vår verksamhet ska kunna fortsätta brukar ett antal dräktklädda kullor be de besökande om penningbidrag.

Midsommarfirande med sockenfanan. Foto: Torbjörn Nääs

Solleröns sockenvapen ritades av Sven Hinders och Evald Håkansson på 1940-talet. Det finns på vår vackra sockenfana sedan 1948. Vid midsommarfirandet 2014 invigdes en ny fana. Nu får den gamla vila i samlingarna. Vi hoppas att den nya håller i hundra år!

Sylvia Måsan

Slutnoter och referenser

1. Läs mer om förgrundsgestalterna i hembygdsrörelsen i Sverige och på Sollerön i »Kulturarvsbevararna bland folket« av Annette Rosengren i »Åter till Sollerön« (Nordiska museet 2002) och i Sool-Öen 1973, 1981, 1986 och 1990.
2. Dalpilen 5 och 12 november 1915, Kungliga biblioteket.
3. Läs Gudrun Bråmås artikel i Sool-Öen 1985 om Dunder Ingeborg Andersdotter.
4. För diskussionen om hembygdsgårdens placering: Bond Erik Perssons artikel »Gambelgardn« i Sool-Öen 1990 och hans föredrag 1988-08-07, www.sollero-hembygd.se
5. Foton finns på www.solfoto.se
6. Det finns artiklar om Karl Lärka i Sool-Öens årgångar 1982, 1986, 1987, 1990, 1991, 1992 och 2010.
7. Foton finns på www.solfoto.se
8. Vissa av Sam Uhrdins konstverk betingar ett högt värde i konstvärlden.